

Cervera, a peu, i pel camí, en passar per una era van poder «robar», diuen, una cançó que cantaven en batre. A Montoliu, res. A l'Hostal de Ciutadilla, l'hostalera que es negava a cantar res, després de dinar els obsequià amb cinc peces. A Nalenc, cinc més la primera vegada i en tornar-hi, onze més. Altres pobles visitats foren Sant Martí de Maldà, Rocafort de Vallbona, Vallbona de les Monges, amb moltes peces obtingudes o caçades però, com passava sovint, moltes de conegudes i, a la vora del monestir, cinc de noves, i després a Rocallaura, Verdú, Montblanc i l'Espluga de Francolí: ací, sorpresa, cinc. Retorn. Anaren per les comarques a peu, en auto i ferrocarril. Darrere una iniciativa que assumí els costos de viatges i dietes, de material i d'organització.

En acabar la memòria de la missió Amades diu, explica Massot fent el resum en l'obra que ens ocupa, que es recolliren 548 tonades cantades gairebé sempre per dones i que «la cançó es conserva en un estat ruïnós i decadent i estretament vinculada amb el conreu de les olives». La missió començà el 19 de juliol quan marxen de Barcelona a Benavarri i acabà l'11 setembre de 1932 quan tornaren de Vimbodí a Barcelona. Les deu pàgines que es dedicà en aquesta missió s'acaben amb la signatura o cota de la documentació que es conserva a l'Obra del Cançoner

Popular de Catalunya. Les 21 fotografies mostren la missió per dins: l'era on batien, deu dones retratades en rostre individualment, imatges de vida quotidiana com el nunci de Cervià amb la trompeteta en plena feina informativa o específiques de la labor feta com el graller de Miralsot i dones amb el gerro d'aigua al cap venint de la font a la Granja d'Escarp. Tot un món deliquescents, evanescent, avui i que gràcies a Josep Massot i Muntaner podem albirar encara que sigui de forma subtil amb la paraula, la imatge i el so.

Josep M. FIGUERES³

Universitat Autònoma de Barcelona

NOVELL, Néstor; SORRIBES, Josep (2021). *Notícia del País Valencià. Fer País, 60 anys d'idees, estudis, converses i reflexions*. València: Balandra edicions, Càtedra d'Economia Valenciana, Alfons el Magnànim, 577 p.

Després de seixanta anys transcorreguts del model de país establert per Joan Fuster a *Nosaltres, els valencians*, l'estudi dels economistes Néstor Novell i Josep Sorribes, *Notícia del País Valencià*, esdevé un salt

3. josepmaria.figueres@uab.cat

BUTLLETÍ DE LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS

qualitatiu —com en el seu moment, 1970, ho va ser la primera radiografia economicoterritorial valenciana, *Estructura econòmica del País Valencià*— pel que fa a l'elaboració (objectiu necessari, fins ara pendent) d'una cartografia sociològica del país dels valencians, integrada, com no podia ser d'altra manera, per factors economicopolítics, ideològics i culturals. Una cartografia, doncs, que hauria de servir de guiatge al moviment de construcció nacional valencianista no sucursalitzat, o satel·litzat. No es tracta d'un enfocament regenerador (com s'esdevenia amb la reflexió de Jaume Vicens, *Notícia de Catalunya*), sinó que capgira la condició de 'país' com a «perifèria» respecte d'un «centre» aliè (estatal) i estableix, doncs, la «perifèria» com a centre.

Amb una bibliografia extraordinàriament àmplia —reconeix l'ascendent d'aportacions teòriques contemporànies en l'àmbit de les ciències socials—, la reflexió que ens ocupa constitueix una visió de conjunt del conflicte entre identitats (amb i sense Estat), alhora que especifica engranatges de poder —a l'àmbit local, comarcal i metropolità— que han condicionat i condicionen negativament projectes de (re) valencianització política.

Un fet que es constata al llarg de *Notícia* és la reproducció de les elits —sectors limitadors econòmics— que

avui en diem extractives —amb una base històrica que permet de resseguir l'acumulació de capital obtingut a mans de l'especulació. Un procés històric abocat a allò que els autors conceptuen de manera ben escaient com a «capitalisme monopolista de municipi».

En aquest sentit, els autors analitzen una panoràmica històrica de la formació de sectors aristocràtics que, a l'albada de la contemporaneïtat, consolidaren el capitalisme financer. Com a resposta en aquesta situació existeix una línia d'industrialització històrica —especificada per Fuster al no agrarista *Nosaltres*— que, a partir d'avançats els anys seixanta, incidí en una situació de canvi social i ideològic. Generar economia productiva —com esmenten els autors, «competència col·laborativa» (p. 505) exercida per l'economia d'empresa mitjana vinculada al seu entorn social i cultural— no és un repte menor quan l'opció per a una reconstrucció del teixit industrial arrelada al país esdevé variable substancial en el projecte de valencianització política. L'estratègia política valencianista hauria, potser, de tenir més en compte l'evolució històrica d'un fil industrialitzador a fi d'incardinar-s'hi per a definir un relat integrat de país i no centrar-se desproporcionadament en la identitat lingüística-en-si. *Notícia* permet de situar, de manera implícita, cartografies territorials entorn de l'ús

del valencià i la seva contextualització en enclavaments amb una dinàmica econòmica i associativa ben afermades.

El conjunt de la dinàmica industrialitzadora permet d'establir, com concreten Novell i Sorribes, un bloc social entorn del qual caldrà fonamentar un projecte d'acció política de país: els quadres amb formació tècnica i professional i la franja de la menestralia històrica, articulada entorn de la branca industrial territorial —amb totes les seves limitacions i ruptures internes esdevingudes en el passat recent (p. 261). Cal tenir en compte, però, el procés d'empobriment de capes de la classe mitjana, espai sociològic procliu a l'arrelament d'una determinada concepció valencianista de centreesquerra, i un treball intel·lectual (prou verge encara) que reforci un pensament polític autònom d'aquest bloc sociopolític —no pas satèl·lit de la ideologia dominant de l'Estat. Precisament, algunes de les idees contingudes en aquest volum haurien de ser tingudes en compte per a articular un bloc històric valencià sobiranista.

No debades una part substancial del primer bloc temàtic del volum («Identitat, nació i País Valencià») exposa la gènesi contemporània d'una praxi nacionalitzadora-constructora de ciutadania espanyola necessàriament interclassista, concreció important per a definir estratègies d'alliberament de

les nacions i dels pobles oprimits per l'Estat (espanyol) des del policlassisme.

El vessant polític de *Notícia* resta reforçat en la segona («Els trets sociohistòrics») i en la tercera part del volum. La historicitat dels valencians, deutora del plantejament de *Nosaltres, els valencians*, sintetitza la formació històrica de l'Antic Regne en el marc previ de bastiment d'un Estat Català per part dels comtes-reis del Casal de Barcelona. S'hi identifica, però, un procés de valencianitat estricta arran del tombant del segle xv al xvi, frustrada pel principi d'assimilació dels cercles dominants d'Antic Regne a la Corona de Castella. La «identitat sociohistòrica» estableix els corrents, i contracorrents, entorn de la configuració d'un estatus polític anterior al Decret de la Nova Planta borbònica de 1707, ruptura institucional situable en l'etapa definida entre la Guerra dels Trenta Anys i 1715.

La tercera secció del volum —«Canvis contemporanis i anàlisi estructural»— primfila espais territorials comarcals, agrupats en àmbits supracomarcals, o governacions (com a model *alternatiu* a la 'Província' espanyola d'origen administratiu vuitcentista), algunes de les quals especifiquen que no tot era realitat agrària al País Valencià. Resseguir illots industrialitzats ajuda a explicar el perquè de la formació de moviments insurreccionals contemporanis en el decurs del

vuit-cents i primeries del nou-cents. I també permet de comprendre la importància cultural i política d'enclavaments territorials on, entre els anys seixanta i setanta, s'implantaren dues de les primeres organitzacions neovalencianistes: Partit Socialista Valencià i Germania Socialista.

El darrer apartat del capítol, dedicat a les aportacions culturals i intel·lectuals valencianistes i dels espais socials que hi són proclius, suggereix un cert decalatge: pensar una comunitat nacional no s'ha vist correspost —històricament— per la implantació política d'un projecte de construcció valencianista. Els darrers seixanta anys, malgrat l'aportació intel·lectual valencianista, han evidenciat la manca de proporcionalitat entre el treball cultural i l'assoliment polític. Un marasme que ha acabat en una situació de «crisi cultural del País» (p. 474-476), retrat fidel d'una situació on sembla bategar l'anomia política present.

No és, però, un efecte insalvable i tampoc no és una situació que es pugui aïllar d'altres processos minoritzats de nacionalització arran dels efectes (alienació nacional) dels estats. Els autors, però, deixen la porta oberta a la via valenciana sobiranista política, el debat entorn de la qual ha estat reprès en el present. El darrer capítol, «Fer País com a objectiu», ho explicita no fraccionant discursos per

«branques» d'identitat, sinó aportant elements explicatius per a la (re)formulació d'un projecte polític valencianista, gran part de la viabilitat del qual es fonamenta en el potencial econòmic i en l'organització i el control territorial del país, alhora que haurà de fer front a les dinàmiques de transformisme discursiu i polític del pannacionalisme espanyol.

L'estudi que ens ocupa, un gran assaig d'idees, ha de ser, d'ara endavant, obra de referència en el camp de la recerca i en l'espai d'intervenció civil. Des de la 'recerca' perquè hom té a l'abast un «sistema» d'aportacions nacionalment orientades a pensar el país sense complex d'inferioritat. Des del camp 'civil' perquè aborda el passat des de les mancances polítiques del present on l'autonomia —planificada des de l'Estat espanyol com a etapa superior de la descentralització— i l'autonomisme impossibiliten la generació de polítiques de desenvolupament econòmic i d'internacionalització política, pròpies de l'exercici de la lliure autodefinició de valencians, catalans (el primer d'octubre de 2017) i illencs.

XAVIER FERRÉ⁴
Historiador

4. xavierferretrill@gmail.com